

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2010. gada 27. oktobrī

lietā Nr. 2010-12-03

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Kristīne Krūma, Vineta Muižniece un Viktors Skudra,

pēc sabiedrības ar ierobežotu atbildību „Mamas D” un sabiedrības ar ierobežotu atbildību „Bio-Venta” (turpmāk arī – Pieteikumu iesniedzējas) konstitucionālajām sūdzībām,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 3. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2010. gada 28. septembrī tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Ministru kabineta 2008. gada 15. aprīļa noteikumu Nr. 280 „Noteikumi par finansiāli atbalstāmajām kvotām biodegvielai” 30. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. 2005. gada 17. martā Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima) pieņēma Biodegvielas likumu. Tā 8. pants nosaka:

“(1) Valsts atbalsts ikgadējā minimāli nepieciešamā biodegvielas daudzuma ražošanai tiek piešķirts un finansiālā atbalsta kvotas biodegvielas veidiem tiek noteiktas Ministru kabineta paredzētajā kārtībā.

(2) Ministru kabinets nosaka termiņu, līdz kuram iesniedzams pārskats par iepriekšējā pārskata gadā piešķirto valsts atbalstu, kā arī termiņu un kārtību, kādā ik gadu iesniedzams nepieciešamā atbalsta aprēķins un tā pamatojums.”

Saskaņā ar Biodegvielas likuma 8. panta pirmo un otro daļu 2008. gada 15. aprīlī Ministru kabinets izdeva noteikumus Nr. 280 „Noteikumi par finansiāli atbalstāmajām kvotām biodegvielai” (turpmāk – Noteikumi Nr. 280).

1.1. Ministru kabinets 2008. gada 16. decembrī izdeva noteikumus Nr. 1062 „Grozījumi Ministru kabineta 2008. gada 15. aprīļa noteikumos Nr. 280 „Noteikumi par finansiāli atbalstāmajām kvotām biodegvielai”” (turpmāk – Noteikumi Nr. 1062), ar kuriem Noteikumi Nr. 280 tika papildināti ar 26. punktu šādā redakcijā:

„Tiešā atbalsta izmaksas tiek proporcionāli samazinātas, ja kopējais pieprasītais atbalsta apmērs par saražoto biodegvielu pārsniedz budžeta programmā attiecīgajā gadā pieejamos finanšu līdzekļus.”

Savukārt Noteikumu Nr. 280 25. punkts noteica:

„Līdz 2014. gadam budžeta apakšprogrammā “Atbalsts biodegvielas ražošanas veicināšanai” biodegvielas ražotājiem tiek nodrošināts atbalsts par finansiāli atbalstāmās kvotas ietvaros saražoto biodegvielas apjomu, kas saražots līdz 2010. gadam, bet nepārsniedz attiecīgajam gadam noteikto tiešā atbalsta apmēru.”

1.2. Ar Ministru kabineta 2009. gada 13. oktobra noteikumiem Nr. 1187 „Grozījumi Ministru kabineta 2008. gada 15. aprīļa noteikumos Nr. 280 „Noteikumi par finansiāli atbalstāmajām kvotām biodegvielai”” (turpmāk – Noteikumi Nr. 1187) Noteikumi Nr. 280 tika papildināti ar 30. punktu (turpmāk – apstrīdētā norma) šādā redakcijā:

„2009. gadā neizmaksāto tiešā atbalsta summu par 2008. gada otrajā pusgadā saražoto biodegvielu 11 304 525,53 latu apmērā biodegvielas ražotājiem izmaksā līdz 2019. gadam atbilstoši valsts budžeta apakšprogrammā 21.06.00 “Atbalsts biodegvielas ražošanas veicināšanai” pieejamajam finansējumam.”

2. Pieteikumu iesniedzējas – sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Mamas D” un sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Bio-Venta” – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. un 105. pantam.

Pieņemot apstrīdēto normu, valsts esot pagarinājusi iepriekš noteikto saistību izpildi uz desmit gadiem – līdz 2019. gadam. Turklāt apstrīdētā norma attiecoties uz tādām tiesiskajām attiecībām, kas jau bija radušās un pastāvēja. Pieteikumu iesniedzējas norāda, ka 2009. gada valsts budžetā neesot paredzēti līdzekļi valsts tiešā atbalsta izmaksai pilnā apmērā, tāpēc daļa atbalsta par 2008. gada otrajā pusgadā saražoto biodegvielu Pieteikumu iesniedzējām neesot laikus izmaksāta. Līdz ar to apstrīdētajai normai esot atpakaļvērsts spēks, jo valsts tiešais atbalsts par 2008. gada otrajā pusgadā saražoto biodegvielu neesot izmaksāts pilnā apmērā. Valsts no savām saistībām attiecībā uz finansiālo atbalstu esot atkāpusies pēc attiecīgā atbalsta perioda beigām, un līdz ar to Pieteikumu iesniedzējām neesot bijusi iespēja apturēt vai pārkārtot ražošanu. Tiesību normas retroaktīvā spēka aizliegums esot gan tiesiskas valsts, gan tiesiskās palāvības principa stūrakmens.

Atliekot valsts tiešā atbalsta biodegvielas ražošanas veicināšanai (turpmāk – valsts tiešais atbalsts) izmaksu, tiekot aizskartas Pieteikumu iesniedzējām Satversmes 105. pantā noteiktās tiesības uz īpašumu. Biodegvielas likums un Noteikumi Nr. 280, kas nosaka valsts tiešo atbalstu, paredzot mantiska rakstura tiesības Pieteikumu iesniedzējām. Nesāņemot valsts tiešo atbalstu vai saņemot to tikai nākotnē, turklāt nezināmā apmērā, biodegvielas ražošana neesot iespējama. Līdz ar to ražotnes, kas paredzētas biodegvielas iegūšanai, neesot izmantojamas, no tām neesot iespējams gūt citu ekonomisku labumu un rezultātā tiekot pasliktināts Pieteikumu iesniedzēju saimnieciskais stāvoklis. Šāda situācija ierobežojot Pieteikumu iesniedzēju tiesības uz īpašumu, jo tām neesot iespēju gūt saimniecisko labumu no savas darbības. Bez tam pamattiesību ierobežojums neesot noteikts ar likumu, jo nedz Biodegvielas likuma 4. pants, nedz arī 8. pants nepilnvarojot Ministru kabinetu atlikt valsts atbalsta izmaksas un noteikt parādsaistību atlīdzināšanas termiņu. Tādējādi Ministru kabinets šo jautājumu esot izlēmis *ultra vires*.

Pieteikumu iesniedzējas norāda, ka, pieņemot apstrīdēto normu, esot pārkāpts arī tiesiskās palāvības princips. Biodegvielas ražotāju palāušānās uz valsts tiešo atbalstu pilnā apmērā un tam paredzētajā termiņā esot bijusi likumīga, pamatota un saprātīga. Latvijas valsts vairākkārt esot skaidri norādījusi, ka biodegvielas ražošanai nepieciešams finansiālais atbalsts, lai īstenotu tos mērķus, kuri noteikti Eiropas

Parlamenta un Padomes 2003. gada 8. maija direktīvā 2003/30/EK par biodegvielu un citu atjaunojamo veidu degvielu izmantošanas veicināšanu transportā (turpmāk – Direktīva 2003/30/EK). Valsts finansiālais atbalsts biodegvielas ražošanai esot paredzēts jau 2005. gadā, pieņemot Biodegvielas likumu. Līdz ar to Pieteikumu iesniedzējām esot bijušas tiesības plānot biodegvielas ražošanu saskaņā ar šo regulējumu. Taču Ministru kabinets esot mainījis valsts tiešā atbalsta termiņu. Tūlītējas izmaksas Pieteikumu iesniedzējām esot aizstātas ar nezināma apmēra izmaksām jebkurā laika posmā līdz 2019. gadam.

Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem Pieteikuma iesniedzēja SIA „Bio-Venta” papildus norādīja, ka, izstrādājot grozījumus Noteikumos Nr. 280, tās ierosinājums noteikt atbalsta periodu ne garāku kā līdz 2014. gadam un fiksēt valsts parādu eiro valūtā netika ņemts vērā. Tāpēc nevarot uzskatīt, ka SIA „Bio-Venta” nav izteikusi būtiskus iebildumus apstrīdētās normas pieņemšanas procesā, kā to norādījis Ministru kabinets. Lietā esošie protokoli, kas atspoguļo apstrīdētās normas izstrādes un pieņemšanas gaitu, esot nepilnīgi.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto normu, – Ministru kabinets – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst gan Satversmes 1. gan 105. pantam.

Ministru kabinets nepiekrīt Pieteikumu iesniedzēju viedoklim, ka valsts tiešais atbalsts biodegvielas ražošanai tiekot sniegts tāpēc, ka šī ražošana sākumposmā neesot rentabla. Biodegvielas likuma 2. pants nosakot, ka likuma mērķis ir veicināt biodegvielas apriti, tādējādi atbalstot videi draudzīgu un piegādei drošu atjaunojamo energoresursu izmantošanu. Tātad valsts tiešais atbalsts tiekot sniegts, lai īstenotu Biodegvielas likumā noteikto mērķi, nevis lai atbalstītu nerentablu uzņēmējdarbību. Atbalstu saņemot tie uzņēmēji, kuri atbilst noteikumu Nr. 280 prasībām.

Ministru kabinets uzskata, ka Noteikumi Nr. 1062 papildināja Noteikumus Nr. 280 un nostiprināja valsts tiešā atbalsta likmes 2008. gada otrajam pusgadam. Tieši Noteikumos Nr. 1062 esot atzīts, ka tiešā atbalsta izmaksas šajā periodā pārsniedza likumā „Par valsts budžetu 2009. gadam” paredzēto finansējumu, tāpēc vienlaikus esot noteikts, ka atbalsts tiek izmaksāts esošo finanšu līdzekļu ietvaros, bet atlikusī daļa tiks izmaksāta līdz 2014. gadam.

Savukārt Noteikumi Nr.1187 esot izstrādāti ciešā sadarbībā ar Latvijas Biodegvielu un bioenerģijas asociāciju un tiem biodegvielas ražotājiem, kuri saņem finansiāli atbalstāmo kvotu biodegvielas ražošanai, tostarp Pieteikumu iesniedzējām. 2009.gada 7., 14., 16. un 28.septembrī Ekonomikas ministrijā esot organizētas sanāksmes ar biodegvielas ražotāju pārstāvju piedalīšanos, un šo sanāksmju laikā esot panākta vienošanās par grozījumiem Noteikumos Nr.280. Šo grozījumu projekts (Noteikumi Nr.1187) ar Ekonomikas ministrijas 2009.gada 30.septembra vēstulēm Nr.421-2-10152 un Nr.421-2-10153 esot nosūtīts Pieteikumu iesniedzējām atzinuma sniegšanai. Pieteikumu iesniedzējas neesot izteikušas būtiskus iebildumus pret projektā paredzēto apstrīdētās normas redakciju.

Ministru kabinets norāda, ka apstrīdētā norma pieņemta, pamatojoties uz likumu „Grozījumi likumā „Par valsts budžetu 2009.gadam”” un Latvijas ekonomikas stabilizācijas un izaugsmes atjaunošanas programmu, kas paredz galvenos izmaksu optimizēšanas un samazināšanas pasākumus. Budžeta grozījumi noteikuši finansējuma samazinājumu daudzās nozarēs, tostarp darbinieku atalgojumiem un subsīdijām, turklāt šīm nozarēm neesot paredzēts tāds kompensācijas mehānisms kā biodegvielas ražotājiem.

Noteikumi Nr. 280, ievērojot 2009. gada 13. oktobra grozījumus, šobrīd noteic, ka, sākot ar 2012. gadu, neizmaksātajai valsts tiešā atbalsta summai tiek piemērots koeficients 1,06, kas uzskatāms par likumiskajiem procentiem Civillikuma 1765. panta izpratnē. Ministru kabinets, nosakot jaunu tiesisko regulējumu, esot noteicis pārejas posmu, kas garantē personai iespēju līdz galam īstenot reiz iegūtās tiesības.

Neesot pamatots arī Pieteikumu iesniedzēju arguments par tiesisko palāvību uz noteiktu valsts tiešā atbalsta apmēru. Atbilstoši Noteikumu Nr. 280 14. punkta redakcijai, kas bija spēkā līdz 2008.gada 30.decembrim, Ekonomikas ministrija divas reizes gadā iesniegusi Ministru kabinetam apstiprināšanai tiesību akta projektu par valsts tiešā atbalsta apmēru (likmi) – līdz 1. maijam par pirmo pusgadu un līdz 1. septembrim par otro pusgadu.

Ministru kabinets, pieņemot Noteikumus Nr.1062, esot paredzējis, ka valsts tiešā atbalsta apmēru (likmi) Ekonomikas ministrija aprēķina reizi gadā un līdz 1. maijam iesniedz Ministru kabinetam apstiprināšanai. Tā kā tiesiskais regulējums par

valsts tiešā atbalsta apmēru tiekot regulāri pārskatīts, esot noraidāms Pieteikumu iesniedzēju apgalvojums, ka tām bijis likumīgs pamats paļauties uz to, ka finansiālais atbalsts par 2008. gadā saražoto biodegvielu saglabāsies iepriekšējā apmērā. Noteikumu Nr. 280 normas apliecinot, ka biodegvielas ražošanas atbalsta tiesiskajā regulējumā jau sākotnēji bija paredzēts atbalsta apmēru (likmi) noteikt pēc attiecīgā pārskata perioda sākuma. Līdz ar to tiesiskā regulējuma pastāvība neesot attiecināma uz valsts tiešā atbalsta apmēru.

4. Pieaicinātā persona – Zemkopības ministrija – norāda, ka finansiāli atbalstāmā kvota biodegvielas ražošanai 2006. un 2007. gadā palielinājās par 0,75 procentiem gadā. 2008. gadā finansējums attiecīgajā budžeta apakšprogrammā esot divkārsots. Likuma „Par valsts budžetu 2008. gadam” apakšprogrammā 21.06.00 „Atbalsts biodegvielas ražošanas veicināšanai” bijis paredzēts finansējums 7 439 760 latu apmērā.

Īstenojot valsts budžeta konsolidāciju, esot nolemts no 2009. gada līdz 2014. gadam finansējumu budžeta apakšprogrammā “Atbalsts biodegvielas ražošanas veicināšanai” noteikt 3 322 969 latu apmērā.

2009. gadā biodegvielas ražotājiem neizmaksātais valsts tiešais atbalsts, kas noteikts saskaņā ar apstrīdēto normu, esot sasniedzis 11 304 525,53 latus. Piešķirot papildu finansējumu, atbilstoši Ministru kabineta 2009. gada 16. decembra rīkojumam Nr. 883 „Par finanšu līdzekļu piešķiršanu no valsts pamatbudžeta apakšprogrammas „Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem”” neizmaksātā summa esot samazināta līdz 9 210 570 latiem.

2010. gada budžeta apakšprogrammā 21.06.00 „Atbalsts biodegvielas ražošanas veicināšanai” paredzētais finansējums 3 322 969 latu apmērā jau esot izmaksāts biodegvielas ražotājiem, lai daļēji sniegtu valsts tiešo atbalstu par 2009. gadā saražoto biodegvielu.

Arī 2011. gada budžeta projektā apakšprogrammai 21.06.00 „Atbalsts biodegvielas ražošanas veicināšanai” paredzēts 3 322 969 latus liels finansējums.

Kopējais biodegvielas ražotājiem neizmaksātais valsts tiešais atbalsts par 2008. gada otrajā pusgadā un 2009. gadā saražoto biodegvielu esot 26 401 791 lats. Lai

segtu šo summu, Ministru kabineta 2006. gada 18. maija noteikumu Nr. 303 „Kārtība, kādā uzrauga un administrē tiešo valsts atbalstu ikgadējā minimāli nepieciešamā biodegvielas daudzuma ražošanai” (turpmāk – Noteikumi Nr. 303) 10. punkts paredzot katru gadu no 2012. gada līdz 2019. gadam finansējumu palielināt, pamatbudžeta bāzei valsts budžeta apakšprogrammā 21.06.00 „Atbalsts biodegvielas ražošanas veicināšanai” piemērojot koeficientu 1,108035. Zemkopības ministrija norāda, ka valsts tiešo atbalstu izmaksāt ātrāk esot iespējams tikai tādā gadījumā, ja budžeta apakšprogrammā 21.06.00 „Atbalsts biodegvielas ražošanas veicināšanai” tiktu piešķirts papildu finansējums.

5. Pieaicinātā persona – Ekonomikas ministrija – norāda: ņemot vērā to, ka Satversmes tiesā tika ierosināta lieta Nr. 2009-42-0103 „Par Ministru kabineta 2008. gada 15. aprīļa noteikumu Nr. 280 „Noteikumi par finansiāli atbalstāmajām kvotām biodegvielai” 26. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam” (turpmāk – lieta Nr. 2009-42-0103), Ekonomikas ministrija, pieaicinot Latvijas Biodegvielu un bioenerģijas asociācijas pārstāvjus, kā arī Pieteikumu iesniedzēju pārstāvjus, esot izstrādājusi grozījumus Noteikumos Nr. 280, lai nodrošinātu neizmaksātās valsts tiešā atbalsta summas fiksēšanu normatīvajos aktos un paredzētu neizmaksātā valsts atbalsta apjoma atmaksu ne vēlāk kā līdz 2019. gadam.

Ekonomikas ministrija uzsver, ka valsts neatsakās no uzņemto saistību izpildes, tikai ir noteikusi valsts tiešā atbalsta izmaksas termiņu līdz 2019. gadam, turklāt paredzējusi neizmaksātajai valsts tiešā atbalsta summai piemērot koeficientu 1,06.

Papildus tam saskaņā ar Noteikumu Nr. 280 13. punktu Ekonomikas ministrija valsts tiešā atbalsta apmēru aprēķinot atbilstoši šo noteikumu 5. pielikumā noteiktajām tabulām. Valsts tiešā atbalsta likmes 2008. gada otrajā pusgadā ar Noteikumiem Nr. 1062 ir noteiktas šādā apmērā:

- 1) biodīzeļdegvielai – 0,41 lats par litru;
- 2) bioetanolam – 0,38 lati par litru.

Savukārt biodīzeļdegvielas un bioetanola ražošanas izmaksas valsts tiešā atbalsta aprēķināšanai 2008. gada otrajam pusgadam esot noteiktas Noteikumu Nr. 280 6. pielikumā. No tā varot secināt, ka valsts tiešā atbalsta apmērs sastāda 53 procentus

no kopējām biodīzeļdegvielas ražošanas vidējām izmaksām un 58 procentus no kopējām bioetanola ražošanas vidējām izmaksām.

Valsts tiešā atbalsta likmes 2009. gadā esot noteiktas ar Ministru kabineta 2009. gada 17. jūnija rīkojumu Nr. 396 „Par tiešā atbalsta apmēra likmēm biodegvielas ražošanai 2009.gadā” (turpmāk – Rīkojums Nr. 396):

1) biodīzeļdegvielai – 0,39 lati par litru;

2) bioetanolam – 0,38 lati par litru;

3) bioetanolam, ja pretendents saņēmis atbalstu ieguldījumiem ražošanas pamatlīdzekļos citu atbalsta programmu ietvaros, – 0,28 lati par litru.

Ievērojot Rīkojumā Nr. 396 fiksētās biodīzeļdegvielas un bioetanola ražošanas izmaksas, 2009. gadā valsts tiešā atbalsta likme biodīzeļdegvielai veido 52 procentus no kopējām biodīzeļdegvielas ražošanas vidējām izmaksām un bioetanolam – 59 procentus no kopējām bioetanola ražošanas vidējām izmaksām.

Valsts tiešā atbalsta likmes 2010. gadā esot noteiktas ar Ministru kabineta 2010. gada 17. maija rīkojumu Nr. 270 „Par tiešā atbalsta apmēra likmēm biodegvielas ražošanai 2010.gadā” (turpmāk – Rīkojums Nr.270):

1) biodīzeļdegvielai – 0,39 lati par litru;

2) bioetanolam – 0,26 lati par litru;

3) bioetanolam, ja pretendents saņēmis atbalstu ieguldījumiem ražošanas pamatlīdzekļos citu atbalsta programmu ietvaros, – 0,24 lati par litru.

Līdz ar to 2010. gadā valsts tiešā atbalsta likme biodīzeļdegvielai veido 60 procentus no kopējām biodīzeļdegvielas ražošanas vidējām izmaksām, bet bioetanolam – 48 procentus no kopējām bioetanola ražošanas vidējām izmaksām.

6. Pieaicinātā persona – Eiropas Komisijas speciālais padomnieks enerģētikas jautājumos **Juris Ozoliņš** – norāda, ka Direktīva 2003/30/EK izvirza mērķi veicināt biodegvielas izmantošanu dalībvalstīs, lai nodrošinātu videi nekaitīgas atjaunojamās enerģijas izmantošanu, tostarp energoapgādes drošību. Taču tā nenosakot, ar kādām metodēm un pasākumiem šie mērķi būtu īstenojami. Eiropas Savienības dalībvalstis pašas varot izlemt, kādā veidā tās sasniegs Direktīvā 2003/30/EK izvirzītos mērķus.

Pieaicinātā persona uzskata, ka valsts ir konstatējusi savu politisko un ekonomisko kļūdu atbalsta formas izvēlē un tās labošanai izvēlējusies subsīdiju maksājumu atlikšanu. Tas gan esot darīts nevis atbalsta politikas pārskatīšanas rezultātā, bet gan budžeta konsolidācijas ietvaros. Nedz valsts, nedz arī uzņēmēji neesot pietiekami izvērtējuši ekonomiskos, finansiālos un juridiskos riskus, ko radījis Noteikumu Nr. 280 regulējums. Līdz ar to pašreizējā finansiālajā situācijā maksājumi biodegvielas ražotājiem kļūstot par smagu slogu valsts budžetam. Tomēr šādi argumenti nevarot kalpot par pamatojumu valsts atbildības mazināšanai attiecībā ar komersantiem.

Secinājumu daļa

7. Satversmes 105. pants nosaka: „Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

Satversmes 105. pants paredz gan īpašuma tiesību netraucētu īstenošanu, gan arī valsts tiesības sabiedrības interesēs ierobežot īpašuma izmantošanu (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija sprieduma lietā Nr.2002-01-03 secinājumu daļu*).

Satversmes tiesa jau ir norādījusi, ka starptautiskie cilvēktiesību dokumenti nedefinē jēdziena „īpašums” saturu. Šādas definīcijas neesamība saistīta ar to, ka dažādās tiesību sistēmās īpašuma jēdziena saturs ir atšķirīgs. Tāpēc satura noskaidrošanā svarīga nozīme ir Eiropas cilvēktiesību aizsardzības institūciju sniegtajai šā jēdziena interpretācijai (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 4. februāra sprieduma lietā Nr. 2008-12-01 8. punktu*).

Satversmes 105. pants paredz visaptverošu mantiska rakstura tiesību garantiju. Ar „tiesībām uz īpašumu” saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras tiesīgā persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) secinājusi, ka par īpašumu Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) izpratnē var tikt uzskatīti ļoti dažādi prasījumi, proti, tādi, kuru izpildi varētu pieprasīt, jo pastāv skaidrs tiesisks pamats. Nākotnes ienākumi uzskatāmi par īpašumu vienīgi tad, ja tie jau ir nopelnīti vai pastāv prasība, kuru var apmierināt (*sk., piemēram, ECT*

nolēmumus lietās Prince Hans-Adam II of Liechtenstein v. Germany [GC], judgment of 12 July 2001, application No. 42527/98, paras. 82–83; Gratzinger and Gratzingerova v. the Czech Republic, decision of 10 July 2002 [GC], application No. 39794/98, para. 73; Kiendler v. Austria, decision of 20 March 2003, application No. 58468/00; Kopecký v. Slovakia [GC], judgment of 28 September 2004, application No. 44912/98, para. 35; Bulves AD v. Bulgaria, judgment of 22 January 2009, application No. 3991/03, paras. 54 – 57).

Līdz ar to noskaidrojams, vai apstrīdētā norma aizskar Pieteikumu iesniedzējām Satversmes 105. pantā paredzētās tiesības uz īpašumu.

8. Biodegvielas likums tika pieņemts 2005. gada 17. martā. Likuma mērķis ir noteikts 2. pantā: veicināt biodegvielas apriti, tādējādi atbalstot videi draudzīgu, piegādei drošu un atjaunojamu energoresursu izmantošanu. Turklāt likuma 8. pants pilnvaro Ministru kabinetu piešķirt valsts tiešo atbalstu ikgadējā minimāli nepieciešamā biodegvielas daudzuma ražošanai, noteikt finansiālā atbalsta kvotas biodegvielas veidiem un termiņu, līdz kuram iesniedzams pārskats par iepriekšējā gadā piešķirto valsts tiešo atbalstu, kā arī termiņu un kārtību, kādā ik gadu iesniedzams nepieciešamā atbalsta aprēķins un tā pamatojums.

Ievērojot minēto pilnvarojumu, Ministru kabinets 2008. gada 15. aprīlī pieņēma Noteikumus Nr.280, kas nosaka finansiāli atbalstāmās kvotas biodegvielas veidiem, kā arī termiņu un kārtību, kādā katru gadu iesniedzams nepieciešamā atbalsta aprēķins un tā pamatojums. Reizē ar to spēku zaudēja Ministru kabineta 2005. gada 13. septembra noteikumi Nr. 712 „Kārtība, kādā piešķir valsts atbalstu ikgadējā minimāli nepieciešamā biodegvielas daudzuma ražošanai un nosaka finansiāli atbalstāmās kvotas biodegvielai”.

Saskaņā ar minētajiem normatīvajiem aktiem valsts katram gadam nosaka finansiāli atbalstāmo saražotās biodegvielas kopējo kvotu litros un tikai vēlāk nosaka atbalsta likmi latos par litru. Likme par 2008. gada otrajā pusgadā saražoto biodegvielu noteikta 2008. gada 16. decembrī Noteikumos Nr. 1062.

Tādējādi normatīvajos aktos ir noteikts valsts atbalsta apmērs.

9. Finansiāli atbalstāmā kvota nenozīmē valsts tiešā atbalsta izmaksu konkrētā naudas izteiksmē. Tiesības saņemt valsts tiešo atbalstu noteiktā apmērā par noteiktu

saražotās biodegvielas daudzumu rodas tikai tad, kad atbilstoši kvotai ir saražota biodegviela un izpildītas pārējās prasības.

Atbilstoši Noteikumu Nr. 280 14. punktam (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2008. gada 30. decembrim) Ekonomikas ministrija divas reizes gadā iesniedza Ministru kabinetam apstiprināšanai tiesību akta projektu par valsts tiešā atbalsta apmēru (likmi) – līdz 1. maijam par pirmo pusgadu un līdz 1. septembrim par otro pusgadu. Atbalsta pretendents, kuram piešķirta finansiāli atbalstāmā kvota biodegvielas ražošanai, pamatojoties uz Noteikumu Nr. 303 3. punktu, līdz 15. jūlijam par kārtējā gada pirmo pusgadu un līdz nākamā gada 15. janvārim par kārtējā gada otro pusgadu iesniedza Lauku atbalsta dienestam šādus dokumentus: iesniegumu, informāciju par saražoto biodegvielas apjomu, inventarizācijas aktu par atlikumu pārskata perioda beigās un informāciju par izejvielām biodegvielas ražošanai. Lauku atbalsta dienests mēneša laikā pēc minēto dokumentu saņemšanas veica informācijas pārbaudi un nosūtīja Valsts ieņēmumu dienestam salīdzināšanai informācijas kopsavilkumu par atbalsta pretendenta saražoto biodegvielas apjomu. Pēc informācijas salīdzināšanas Lauku atbalsta dienests slēdza līgumu ar atbalsta pretendentu un izmaksāja tam aprēķināto atbalstu.

Līdz ar to biodegvielas ražotājam tiesības uz valsts tiešo atbalstu noteiktas summas apmērā rodas tikai tad, kad ir izpildītas visas Noteikumu Nr. 280 un Noteikumu Nr. 303 prasības.

10. Pamatojoties uz minētajiem noteikumiem, SIA „Mamas D” 2009. gada 15. janvārī iesniedza Lauku atbalsta dienestam iesniegumu un pieteicās uz atbalstu par 2008. gada otrajā pusgadā saražoto biodegvielas apjomu – 707 810 litriem. Lauku atbalsta dienests aprēķināja valsts tiešo atbalstu 290 202 latu apmērā. Savukārt SIA „Bio Venta” 2009. gada 15. janvārī pieteicās uz atbalstu par 2008. gada otrajā pusgadā saražoto biodegvielas apjomu – 17 483 721 litru un tai tika aprēķināts valsts tiešais atbalsts 7 161 643 latu apmērā.

Aprēķinātais valsts tiešais atbalsts par 2008. gada otrajā pusgadā saražoto biodegvielu saskaņā ar Noteikumu Nr. 280 26. punktu nav izmaksāts pilnā apmērā.

Pieteikumu iesniedzējas norādījušas, ka valsts tiešā atbalsta neizmaksāšanas rezultātā tās savā saimnieciskajā darbībā cieš zaudējumus, kā arī samazinās to īpašuma apjoms.

10.1. 2008. gada 16. decembrī ar Noteikumiem Nr. 1062 tika izdarīti grozījumi Noteikumos Nr. 280, papildinot tos ar 25. un 26. punktu. Noteikumu Nr. 280 26. punkts citastarp noteica, ka valsts tiešā atbalsta izmaksas tiek proporcionāli samazinātas, ja kopējais pieprasītais atbalsts par saražoto biodegvielu pārsniedz budžeta programmā attiecīgajā gadā pieejamos finanšu līdzekļus, savukārt 25. punkts paredzēja, ka līdz 2014. gadam budžeta apakšprogrammā “Atbalsts biodegvielas ražošanas veicināšanai” biodegvielas ražotājiem tiek nodrošināts atbalsts par biodegvielas apjomu, kas finansiāli atbalstāmās kvotas ietvaros saražots līdz 2010. gadam, bet nepārsniedz attiecīgajam gadam noteikto valsts tiešā atbalsta apmēru.

Saskaņā ar šo normu biodegvielas ražotājiem izmaksāja tikai 16,25 procentus no paredzētā valsts atbalsta. Piemēram, SIA „Mamas D” no aprēķinātajiem 290 202 latiem tika izmaksāti 47 180 lati, bet SIA „Bio-Venta” no aprēķinātajiem 7 161 643 latiem – 1 164 302 lati.

Ņemot vērā valsts atbalsta izmaksas apmēru, SIA „Mamas D” un SIA „Bio Venta” vērsās ar pieteikumu Satversmes tiesā, lūdzot atcelt minētos grozījumus, lai nodrošinātu valsts saistību izpildi pilnā apmērā.

10.2. Lietas Nr. 2009-42-0103 sagatavošanas laikā Ministru kabinets izstrādāja un 2009. gada 13. oktobrī pieņēma Noteikumus Nr. 1187, kas stājās spēkā 2009. gada 30. oktobrī. Šie noteikumi paredzēja svītrot Noteikumu Nr. 280 26. punktu, kas bija apstrīdētā norma lietā Nr. 2009-42-0103. Savukārt 25. punktā iepriekš noteikto 2014. gadu aizstāja ar 2019. gadu, līdz kuram tiek izmaksāts valsts tiešais atbalsts. Vienlaikus Noteikumi Nr. 280 tika papildināti ar 30., 31., 32. un 33. punktu un tostarp apstrīdēto normu: „2009. gadā neizmaksāto tiešā atbalsta summu par 2008. gada otrajā pusgadā saražoto biodegvielu 11 304 525,53 latu apmērā biodegvielas ražotājiem izmaksā līdz 2019. gadam atbilstoši valsts budžeta apakšprogrammā 21.06.00 „Atbalsts biodegvielas ražošanas veicināšanai” pieejamajam finansējumam.”

Apstrīdētā norma tika radīta ar mērķi precizēt biodegvielas ražotājiem neizmaksātās atbalsta daļas apmēru (*sk. Noteikumu Nr. 1187 projekta anotāciju http://www.mk.gov.lv/doc/2005/EMAnot_081009_MK_Nr%20280.3642.doc*). Līdz ar

to izmaksu atlikšana līdz 2014. gadam bija noteikta jau 2008. gada 16. decembrī, bet apstrīdētā norma aizstāja iepriekš Noteikumu Nr. 280 26. punktā noteikto tikai ar fiksētu neizmaksātā valsts atbalsta apmēru un pagarināja atmaksas termiņu līdz 2019. gadam.

2009. gada sākumā, proti, tad, kad Pieteikumu iesniedzējām bija aprēķināts konkrēts valsts tiešā atbalsta apmērs, spēkā bija Noteikumu 280 25. un 26. punkts, kas paredzēja aprēķinātā atbalsta izmaksu proporcionālu samazinājumu (ievērojot budžeta iespējas) un visa atbalsta izmaksu līdz 2014. gadam.

Tādējādi apstrīdētās normas pieņemšanas brīdī Pieteikumu iesniedzējas varēja rēķināties ar to, ka saņems savā īpašumā konkrētu valsts atbalsta summu un ka šī summa tiks izmaksāta līdz 2014. gadam.

11. Mainot tiesisko regulējumu, valsts iestādēm savā darbībā jābūt konsekventām attiecībā uz to izdotajiem normatīvajiem aktiem un jāievēro tiesiskā palāvība, kas personām varētu rasties saskaņā ar konkrētu tiesību normu (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2001-12-01 secinājumu daļas 3.2. punktu un 2006. gada 8. novembra sprieduma lietā Nr. 2006-04-01 21. punktu*). Tādējādi jāpārbauda, vai, pieņemot apstrīdēto normu, tika ievērots tiesiskās palāvības princips.

Pieteikumu iesniedzējas norāda, ka apstrīdētā norma ne tikai ierobežo to tiesības uz īpašumu, bet arī pārkāpj tiesiskās palāvības principu. Valsts esot mainījusi noteikumus attiecībā uz valsts tiešo atbalstu par 2008. gada otrajā pusgadā saražoto biodegvielu jau pēc attiecīgā biodegvielas ražošanas atbalsta perioda beigām. Turklāt neesot paredzēta saudzējoša pāreja uz jauno kārtību un apstrīdētajai normai faktiski esot piešķirts atpakaļejošs spēks.

Tiesiskās palāvības princips citastarp prasa aizsargāt palāvību, kas personai radusies uz noteiktu tās tiesību saglabāšanu vai īstenošanu. Tas ietver valsts pienākumu pildīt saistības, ko tā uzņēmusies pret personām. Pretējā gadījumā tiktu mazināta personu uzticība valstij un tiesībām.

Tomēr tiesiskās palāvības princips pieļauj valsts iespēju grozīt pastāvošo tiesisko regulējumu. Pretēja pieeja novestu pie valsts nespējas reaģēt uz mainīgajiem

dzīves apstākļiem. Vienlaikus, arī grozot tiesisko regulējumu, valstij ir jāņem vērā tās tiesības, uz kuru saglabāšanu vai īstenošanu personai var būt izveidojusies paļāvība. Tiesiskās paļāvības princips prasa, lai valsts, mainot normatīvo regulējumu, ievērotu saprātīgu līdzsvaru starp personas paļāvību un tām sabiedrības interesēm, kuru nodrošināšanas labad regulējums tiek mainīts.

Izvērtējot kādas tiesību normas atbilstību Satversmes 1. pantā noteiktajiem tiesiskās valsts principiem, jāņem vērā tas, ka šo principu izpausme dažādās tiesību jomās var atšķirties (*sk. Satversmes tiesas 2006. gada 8. novembra sprieduma lietā Nr. 2006-04-01 15.2. un 15.3. punktu*).

Tādējādi šajā lietā apstrīdētās normas atbilstība tiesiskās paļāvības principam jāvērtē kopsakarā ar Satversmes 105. pantu.

12. Satversmes tiesa vairākkārt uzsvērusi, ka tiesības uz īpašumu nav absolūtas. Tiesības uz īpašumu var ierobežot, ja ierobežojumi ir noteikti ar likumu, tiem ir leģitīms mērķis un tie ir samērīgi (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija spriedumu lietā Nr. 2002-01-03 un 2006. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2005-16-01 12. punktu*).

13. Satversmes 105. panta trešais teikums noteic, ka īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Interpretējot šo Satversmes normu kopsakarā ar ECT praksi, Satversmes tiesa secinājusi, ka vārds „likums” aptver ne tikai Saeimas pieņemtus likumus, bet arī citus vispārsaistošus (ārējus) normatīvos aktus, ja vien tie atbilst noteiktiem kritērijiem: pietiekami skaidri nosaka kompetentām institūcijām dotā pilnvarojuma apjomu un tā īstenošanas veidu (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija spriedumu lietā Nr. 2002-01-03*).

Apstrīdēto normu saskaņā ar Biodegvielas likuma 8. panta pirmo un otro daļu izdevis Ministru kabinets. Taču Pieteikumu iesniedzējas uzskata, ka Ministru kabinets ir pārkāpis Biodegvielas likumā noteiktā pilnvarojuma robežas. Saskaņā ar šā likuma 8. panta pirmo daļu Ministru kabinets esot tiesīgs noteikt tikai kārtību, kādā tiek piešķirts valsts tiešais atbalsts ikgadējā minimāli nepieciešamā biodegvielas daudzuma

ražošanai, bet neesot tiesīgs atlikt valsts atbalsta izmaksas un noteikt termiņu parādsaistību atlīdzināšanai.

Satversmes tiesa jau ir norādījusi, ka valstij nepieciešams ātri reaģēt uz ražošanas izmaksu izmaiņām, lai valsts tiešais atbalsts sasniegtu tam izvirzītos mērķus: nodrošinātu konkurētspējīgas biodegvielas ražošanu un vienlaikus arī efektīvu valsts līdzekļu izlietojumu. Tādējādi valsts tiešā atbalsta piešķiršanas kārtībā izšķiroša nozīme ir spējai adekvāti reaģēt uz mainīgajiem tirgus apstākļiem, periodiski pārskatot valsts tiešā atbalsta likmes atbilstoši izejvielu cenām un citām ražošanas izmaksām. Likumdevējs ir konceptuāli izšķīries par to, kādā veidā tiks atbalstīta biodegvielas ražošana, proti, ar valsts tiešo atbalstu finansiāli atbalstāmo kvotu veidā. Regulēt jautājumus, kas attiecas uz valsts tiešā atbalsta piešķiršanu, tostarp tā aprēķināšanu, likumdevējs ir pilnvarojis Ministru kabinetu (*sk. Satversmes tiesas lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2009-42-0103 13. punktu*).

Biodegvielas likuma 4. panta pirmās daļas 2. punktā noteikts, ka Ministru kabineta kompetencē ir šā likuma mērķu sasniegšanai nepieciešamā finansējuma paredzēšana, iesniedzot Saeimai gadskārtējā valsts budžeta likuma projektu.

Apstrīdētā norma noteic, ka tiešais valsts atbalsts par 2008. gada otrajā pusgadā saražoto biodegvielu tiks izmaksāts valsts budžetā paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros. Līdz ar to apstrīdētā norma neietver noteikumus par finansiāli atbalstāmo kvotu samazināšanu, kā arī nesamazina aprēķināto valsts tiešo atbalstu konkrētiem biodegvielas ražotājiem, bet paredz, ka valsts tiešā atbalsta maksājums tiks sadalīts daļās. Ministru kabinets, pieņemot apstrīdēto normu, nav samazinājis valsts tiešo atbalstu, taču tā izmaksāšanas kārtību piesaistījis valsts budžetā pieejamiem finanšu līdzekļiem.

Satversmes tiesa, izskatot lietu Nr. 2009-42-0103 un vērtējot Ministru kabinetam piešķirto deleģējumu, jau norādīja, ka no Biodegvielas likuma 4. panta pirmās daļas 2. punkta un 8. panta pirmās daļas izriet, ka valsts tiešā atbalsta piešķiršanas kārtība ietver arī noteikumus par valsts tiešā atbalsta izmaksāšanu (*sk. Satversmes tiesas lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2009-42-0103 13. punktu*).

Ministru kabinets, pieņemot apstrīdēto normu, ir rīkojies likumā noteiktā pilnvarojuma robežās. Tādējādi apstrīdētā norma atbilst Satversmes 105. pantā lietotajiem vārdiem „saskaņā ar likumu”.

14. Ikviena pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9. punktu un 2006. gada 14. marta sprieduma lietā Nr. 2005-18-01 13. punktu*).

Ministru kabinets norāda, ka apstrīdētā norma pieņemta valsts budžeta ieņēmumu un izdevumu līdzsvarošanai, lai aizsargātu visas sabiedrības intereses, taču vienlaikus nosakot kārtību, kādā izpildāmas valsts saistības pret biodegvielas ražotājiem.

Apstrīdētā norma tika pieņemta, pamatojoties uz likumu „Grozījumi likumā „Par valsts budžetu 2009. gadam”” un Latvijas ekonomikas stabilizācijas un izaugsmes atjaunošanas programmu. Tas notika apstākļos, kad strauji pasliktinājās Latvijas ekonomiskā situācija un samazinājās valsts budžeta ieņēmumi.

Satversmes tiesa jau norādījusi, ka ievērojamas ekonomiskās lejupslīdes apstākļos, lai iespēju robežās mazinātu tās nelabvēlīgās sekas, valsts institūciju rīcībai jābūt pēc iespējas ātrākai, saskaņotākai un izlēmīgākai. Attiecīgo pasākumu veikšanai tām jādod saprātīga rīcības brīvība. Tomēr valsts ekonomiskā situācija vai nepieciešamība samazināt budžeta deficītu nevar kalpot par vispārīgu attaisnojumu tam, ka valsts atkāpjas no personām iepriekš piešķirtajām tiesībām, ja nepastāv citi leģitīmi mērķi, piemēram, sabiedrības labklājība (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2009-43-01 27.2. punktu*).

Valsts budžetā tika paredzēta izdevumu samazināšana visām nozarēm, tostarp arī programmu subsīdijām vidēji par 25 procentiem. Ierobežoto finanšu līdzekļu dēļ valsts tiešā atbalsta izmaksa par 2008. gada otrajā pusgadā saražoto biodegvielu tika atlikta uz vēlāku laiku, lai sabalansētu valsts budžetā pieejamos līdzekļus atbilstoši sabiedrības vajadzībām un interesēm.

Tādējādi apstrīdētajai normai ir leģitīms mērķis – aizsargāt sabiedrības labklājību, līdzsvarojot valsts budžeta ieņēmumus un izdevumus.

15. Straujas ekonomiskās lejupslīdes apstākļos vai citā ārkārtējā situācijā tiesiskās paļāvības princips prasa līdzsvarot personu tiesisko paļāvību uzreiz iegūtām tiesībām ar sabiedrības interesēm. Izšķiroša nozīme šajā gadījumā ir tam, vai ievērots samērīguma princips (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2009-08-01 25. punktu*).

Lai secinātu, vai ir ievērots samērīguma princips, jānoskaidro:

- 1) vai likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai;
- 2) vai šāda rīcība ir nepieciešama, proti, vai mērķi nevar sasniegt ar citiem, personas tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem un
- 3) vai likumdevēja rīcība ir atbilstoša, proti, vai labums, ko iegūs sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu.

Ja tiek atzīts, ka tiesību norma neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tad tā neatbilst samērīguma principam un ir prettiesiska (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2001-12-01 secinājumu daļas 3.1. punktu*).

16. Lai izvērtētu, vai apstrīdētā norma sasniedz leģitīmo mērķi, jānoskaidro, vai likumdevēja izraudzītais līdzeklis – valsts atbalsta izmaksas atlikšana – ir piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Budžetā tiek noteikti un pamatoti valsts pienākumu izpildei nepieciešamie līdzekļi. Likumprojekta „Biodegvielas likums” (likumprojektu reģistra Nr. 1061/Lp8) anotācijas sadaļā par normatīvā akta ietekmi uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem ir ietverta norāde uz to, ka likuma mērķa sasniegšanai nepieciešamais finansējums tiek nodrošināts atbilstoši gadskārtējam valsts budžeta likumam.

Tādējādi Ministru kabineta kompetencē ir no attiecīgiem Ministru kabineta noteikumiem izrietošo izmaksu sabalansēšana ar gadskārtējā valsts budžeta likuma projektā ietverto pieejamo finansējumu, nosakot arī atbilstošas valsts tiešā atbalsta likmes.

Atbilstoši normatīvajam regulējumam valsts tiešā atbalsta apmērs tiek regulāri pārskatīts. Noteikumu Nr. 280 normas norāda uz to, ka biodegvielas ražošanas atbalsta tiesiskais regulējums jau sākotnēji paredzēja atbalsta likmes pārskatīšanu un noteikšanu pēc attiecīgā pārskata perioda sākuma.

Turklāt 2008. gada otrajam pusgadam noteiktās valsts tiešā atbalsta likmes bija ievērojami lielākas nekā pirmajā pusgadā un iepriekšējos gados, savukārt 2009. gada valsts budžeta izdevumu pozīcijas bija samazinātas.

Pieņemot apstrīdēto normu, neizmaksātais valsts tiešais atbalsts par 2008. gada otrajā pusgadā saražoto biodegvielu sastādīja 11 304 525,53 latus. Atliekot šāda apmēra izmaksu no valsts budžeta gan 2009., gan 2010. gadā, tika panākts valsts budžeta izdevumu samazinājums.

Tādējādi valsts izraudzītais līdzeklis ir piemērots leģitīmā mērķa – sabiedrības labklājības – sasniegšanai.

17. Pieteikumu iesniedzējas uzskata, ka bija iespējams izvēlēties saudzējošākus līdzekļus leģitīmā mērķa sasniegšanai. Viņuprāt, varēja noteikt minimālās valsts tiešā atbalsta izmaksu summas kādā konkrētā laika posmā, lai biodegvielas ražotāji varētu plānot savu saimniecisko darbību. Atmaksas termiņš – 10 gadi – esot nesamērīgi ilgs. Pieteikumu iesniedzējas norāda, ka īpašuma tiesības mazāk ierobežojošs būtu īsāks atmaksas termiņš, piemēram, līdz 2014. gadam.

Vērtējot to, vai leģitīmo mērķi var sasniegt arī citādi, Satversmes tiesa uzsver, ka saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt leģitīmo mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 19. punktu*).

Zemkopības ministrija norādījusi, ka valsts neizmaksātais atbalsts par 2008. gadu ir samazināts līdz 9 210 570 latiem.

Ministru kabinets Noteikumu Nr. 303 10. punktā paredz katru gadu no 2012. gada līdz 2019. gadam palielināt finansējumu pamatbudžeta bāzei valsts budžeta apakšprogrammā 21.06.00 „Atbalsts biodegvielas ražošanas veicināšanai”, piemērojot iepriekšējā gada budžetā paredzētajam finansējumam koeficientu 1,108035. Kā aprēķinājusi Zemkopības ministrija, atbalsts 2011. gadā budžeta programmā tiek

paredzēts 3 322 469 latu, 2012. gadā – 3 681 966 latu, 2013. gadā – 4 079 747 latu, 2014. gadā – 4 520 503 latu, 2015. gadā – 5 008 875 latu, 2016. gadā – 5 550 009 latu, 2017. gadā – 6 149 604 latu, 2018. gadā – 6 813 977 latu un 2019. gadā – 7 550 125 latu apmērā. Turklāt valsts tiešo atbalstu esot iespējams izmaksāt ātrāk, ja budžeta apakšprogrammā 21.06.00 „Atbalsts biodegvielas ražošanas veicināšanai” tiek piešķirts papildu finansējums (*sk. lietas materiālu 128. lpp.*).

Tādējādi valsts tiešā atbalsta izmaksu grafiks ir iekļauts Noteikumos Nr. 303, kas paredz iespēju segt valsts saistības pret biodegvielas ražotājiem par 2008. gadā saražoto produkciju līdz 2014. gadam. Tāpēc nevar piekrist Pieteikumu iesniedzēju viedoklim, ka valsts nav paredzējusi izmaksu grafiku un ka izmaksas par 2008. gadu iespējamās tikai 2019. gada beigās.

Ievērojot neizmaksāto atbalsta daļu un plānoto finansējumu, valsts tiešo atbalstu par 2008. gada otrajā pusgadā saražoto biodegvielu uzņēmēji varētu saņemt jau līdz 2014. gadam, nevis līdz 2019. gadam, kā tas noteikts apstrīdētajā normā.

Tādējādi apstrīdētās normas pieņemšana bija nepieciešama, jo nepastāvēja vienlīdz efektīvi alternatīvi risinājumi, kas ļautu leģitīmo mērķi sasniegt tādā pašā kvalitātē.

18. Izvērtējot pamattiesību ierobežojuma atbilstību leģitīmajam mērķim, jāpārlicinās arī par to, vai nelabvēlīgās sekas, kas personai rodas tās pamattiesību ierobežojuma rezultātā, nav lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma gūst sabiedrība kopumā.

Ekonomiskās lejupslīdes apstākļos, izvērtējot apstrīdētās normas atbilstību samērīguma principam, jāņem vērā tas, vai vienlaikus ar grozījumiem normatīvajos aktos tiek paredzēta personas iespēja īstenot tiesības, ko valsts tai reiz piešķirusi, atbilstoši valsts finansiālajām iespējām. Līdz ar to Satversmes tiesai jānoskaidro šajā lietā līdzsvarojamās intereses un tas, kurām no šīm interesēm būtu piešķirama prioritāte.

18.1. Pieteikumu iesniedzējas norāda, ka biodegvielas ražošana ir jauna ražošanas nozare, kurai sākumposmā nepieciešams valsts atbalsts. Minētās nozares rentabilitātes rādītāji darbības sākumposmā pat tad, ja tiek saņemts valsts atbalsts, esot

negatīvi. Ja uzņēmēji nesaņem valsts atbalstu, viņi tiekot „nostādīti maksātnespējas procesa priekšā”, varot tikt zaudētas darba vietas, kā arī samazināties nodokļu ieņēmumi (*sk. lietas materiālu 12. lpp.*).

Taču ir jāņem vērā, ka tika meklēts atbilstošs risinājums, kas, no vienas puses, nodrošinātu valsts budžeta līdzsvaru un visas sabiedrības intereses un, no otras puses, aizsargātu arī biodegvielas ražotāju intereses. Pieteikumu iesniedzējas ir piedalījušās apstrīdētās normas izstrādes procesā. SIA „Bio-Venta” norādīja, ka termiņa atlikšana būtu iespējama, ja tā atbilstu samērīguma principam un ja tiktu paredzēts zaudējumu kompensācijas mehānisms (*sk. lietas materiālu 25. lpp.*). Savukārt SIA „Mamas D” ierosinājumi lielākoties ir iestrādāti normatīvajos aktos (*sk. lietas materiālu 114.–116. lpp.*).

18.2. Apstrīdētajā normā tika fiksēts valsts parāds par 2008. gada otro pusgadu un atmaksas termiņš – 2019. gads. Vienlaikus ar lēmumu par valsts tiešā atbalsta izmaksāšanas atlikšanu tika paredzēts arī kompensācijas mehānisms. Tas tika noteikts pēc pārrunām un konsultācijām ar biodegvielas ražotājiem (*sk. lietas materiālu 98.–108. lpp.*), kā arī pamatojoties uz Civillikuma 1765. pantu. Noteikumu Nr. 280 32. punkts noteic, ka valsts kompensēs 6 procentus gadā no neizmaksātās atbalsta summas.

Būtiska nozīme ir arī tam, ka valstī noteikts, cik procenti no patērētā kopējā degvielas apjoma jāveido bioloģiskas izcelsmes degvielai, savukārt ražotājiem tiek nodrošināta noteikta tirgus daļa (2010. gadā 5,75 procenti).

Valsts turpina sniegt arī netiešo atbalstu. Noteikumi Nr.280 paredz, ka valsts atbalstu ikgadējā minimāli nepieciešamā biodegvielas daudzuma ražošanai veido:

- 1) gan valsts tiešais atbalsts, ievērojot tā aprēķināšanas metodiku saskaņā ar Noteikumiem Nr.280;
- 2) gan valsts netiešais atbalsts akcīzes nodokļa samazinājuma veidā saskaņā ar normatīvajiem aktiem par akcīzes nodokli.

Papildus tam komersanti, kuriem ir spēkā esoša speciālā atļauja (licence) akcīzes preču noliktavas turētāja darbībai un kuri ražo biodegvielu vai jauc to ar fosilo degvielu, var saņemt valsts galvojumu gadskārtējā valsts budžeta likuma ietvaros.

18.3. Biodegvielas likuma 2. pants nosaka likuma mērķi – veicināt biodegvielas apriti, tādējādi atbalstot videi draudzīgu un piegādei drošu atjaunojamo energoresursu izmantošanu. Arī programmas „Biodegvielas ražošana un pielietošana Latvijā (2003-2010)” 2. nodaļā noteikts, ka programmas galvenie mērķi ir biodegvielu ražošanai nepieciešamo izejvielu nodrošināšana, izmantojot Latvijas lauksaimniecības zemi, biodegvielu ražošanas un izmantošanas veicināšana Latvijā. Valsts atbalstu biodegvielas ražotājiem sniedz, lai sasniegtu šos mērķus, nevis lai atbalstītu nerentablu uzņēmējdarbību. Turklāt uzņēmēji nevar savu uzņēmējdarbību balstīt vienīgi uz valsts atbalstu. Komerclikuma 1.pants noteic, ka komercdarbība ir atklāta saimnieciskā darbība, kuru savā vārdā peļņas gūšanas nolūkā veic komersants. Savukārt „peļņa” ir atlīdzība uzņēmējam par iniciatīvu un drosmi, darbojoties pastāvīga riska un ekonomiskās nenoteiktības apstākļos [*Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas 2001.gada 26.marta lēmumā Nr.5 (prot. Nr.2/1020) sniegtais skaidrojums*].

Programmas „Biodegvielas ražošana un pielietošana Latvijā (2003-2010)” 6.8. punktā norādīts, ka riska faktoru analīze jāveic ar biodegvielu saistītam uzņēmumam pašam un riski, kas saistīti ar sociālpolitisko situāciju, jānovērs, veidojot rezerves fondus un veicinot ekonomisko prognozēšanu. Šos riskus uzņemas paši uzņēmēji.

Turklāt valsts tiešais atbalsts biodegvielas ražošanai bija paredzēts tikai šīs uzņēmējdarbības sākuma periodā, proti, atbalsts ir noteikts tikai par produkciju, kas saražota līdz 2010.gada 31. decembrim. No 2011. gada biodegvielas ražotājiem tas vairs netiks sniegts.

18.4. Tā kā biodegvielas ražotāji jau saņēmuši valsts atbalstu par 2008. gada pirmo pusgadu un daļēji par otro pusgadu, joprojām saņem valsts netiešo atbalstu, kā arī ir izstrādāts valsts atbalsta izmaksu grafiks, kas iekļauts Noteikumos Nr. 303, un paredzēts kompensācijas mehānisms, Satversmes tiesa secina, ka ir atrasts līdzsvars starp biodegvielas ražotāju interesēm un visas sabiedrības interesēm.

Tādējādi apstrīdētā norma atbilst samērīguma principam un līdz ar to arī Satversmes 1. un 105. pantam.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

atzīt Ministru kabineta 2008. gada 15. aprīļa noteikumu Nr. 280 „Noteikumi par finansiāli atbalstāmajām kvotām biodegvielai” 30. punktu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam, ja saskaņā ar Ministru kabineta 2006. gada 18. maija noteikumu Nr.303 „Kārtība, kādā uzrauga un administrē tiešo valsts atbalstu ikgadējā minimāli nepieciešamā biodegvielas daudzuma ražošanai” 10. punktu valsts tiešais atbalsts par 2008. gadu tiek izmaksāts līdz 2014. gadam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris